

ДОКЛАД

ОТНОСНО: Изпълнение на Реформа 3 „Въвеждане на задължителна съдебна медиация“ от НПВУ на Р. България към 10.02.2026 г.

I. РЕФОРМА ЗА ВЪВЕЖДАНЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНАТА СЪДЕБНА МЕДИАЦИЯ

I-1. Предистория на реформата за въвеждане на задължителната съдебна медиация

Алтернативното решаване на спорове е стратегическа цел, която беше заложена в Актуализираната стратегия за продължаване на съдебната реформа, въведена като приоритет - в Специфична цел 2: Регулиране на натовареността на магистратите и на структурите на съдебната власт, т. 3.2.4 Пакет от мерки за намаляване на натовареността, включително с помощта на облекчаване на процедурни правила, засилено използване на алтернативни форми за решаване на спорове и въвеждане на електронно правосъдие; в Стратегическа цел 4: Модерна и ефективна наказателна политика, Специфична цел 1 Актуализация на наказателната политика, т. 4.1.9 Прилагане на алтернативни способности за решаване на наказателни дела, включително чрез форми на възстановително правосъдие; в Стратегическа цел 6: Повишаване на доверието към съдебната власт чрез обществено участие и прозрачност, Специфична цел 4: Засилване на прозрачността на съдебната власт и диалога с гражданите, т. 6.4.7 Механизми за насърчаване на алтернативни средства за решаване на делата, като средство за повишаване на доверието и отговорността на гражданите и изграждането на правна култура.

Предвид така изведената роля на медиацията, развитието и пълноценното използване на този институт като алтернативен метод за разрешаване на съдебни и извънсъдебни спорове се явява водещ приоритет за Висшия съдебен съвет (ВСС). В тази насока са и отправените препоръки от експертите на СЕПЕЖ (СЕРЕЈ) след проведената проучвателна мисия в България през месец април 2017

година.

Резултатите, постигнати в рамките на проект “Насърчаване използването на медиацията като алтернативен способ за решаване на спорове” на ОП „Добро управление“, код на процедурата BG 05SFOP001-3-001-0014-C01/03.10.2017 г., бенефициент по който беше Министерство на правосъдието (МП), с партньор ВСС по ангажимент по Дейност 4, представляват забележителен напредък, основно по отношение изграждането на инфраструктура, обслужваща съдебната медиация. Те бяха възприемани като основополагащи, но при всички случаи подлежащи на актуализация и доразвитие и то при изграждане на цялостна концепция за това. За постигането на устойчивост на резултатите по проекта, в частност на функционирането на изградените центрове, беше необходимо да бъдат създадени правила за тяхната работа и да бъдат определени координатори от страна на съдилищата, които да обезпечават административно дейността по препращане и отчитане на проведените медиации. Целта бе създаване на гаранции за работа и предпоставки за доразвитие на техния капацитет.

По-широкото прилагане на медиацията в Република България (РБ) и формирането на обществена нагласа за това, наложиха да бъде актуализирана нормативната уредба в Закона за медиацията (ЗМ), Гражданския процесуален кодекс (ГПК) и всички други относими нормативни актове, свързани с медиацията по гражданскоправни и търговски спорове, чрез въвеждане на института на задължителната медиация по определени видове граждански и търговски дела. Разработването на модел за задължителна медиация бе с цел гарантиране правата и интересите на страните, намаляване на натовареността на съдилищата, повишаване на ефективността в сферата на гражданското и търговското правораздаване, повишаване доверието в съдебната система и подобряване на бизнес средата.

С решение по протокол № 25/31.10.2018 г., т. 4, Комисия „Съдебна карта, натовареност и съдебна статистика“ (КСКНСС) към съдийската колегия на Висшия съдебен съвет (СК на ВСС) прие да бъде извършено проучване сред действащите центрове по медиация в страната и да бъдат изискани конкретни предложения за законодателни изменения за въвеждането на задължителна медиация.

С решение на КСКНСС към СК на ВСС по протокол № 22/02.10.2019 г., т. 6, беше сформирана работна група относно изготвяне на предложения по въпроса за задължителната медиация като средство за регулиране на високата натовареност на съдилищата. Това решение бе обусловено и мотивирано от необходимостта да бъдат предприети всички възможни мерки за преодоляване на

диспропорциите в натовареността на различните съдилища. Един от тези способи е медиацията като средство за алтернативно разрешаване на спорове. С оглед нейното прилагане, през октомври 2019 г. бяха проведени дискусии в рамките на инициотирана от ВСС работна група по въпросите на медиацията и ефективността на правосъдието (с участието на членове на ВСС, съдии, заместник-министъра на правосъдието, омбудсмана на Република България, началника на кабинета на вицепремиера г-жа Екатерина Захариева, представители на Висшия адвокатски съвет (ВАДВС), медиатори, представители на Националния институт на правосъдието (НИП) и Съюза на юристите в България (СЮБ), при които бяха очертани най-съществените проблеми и необходимите стъпки за развитието на медиацията в България и реалното ѝ навлизане в обществените отношения.

I-2. Концепция за въвеждане на задължителна съдебна медиация по граждански и търговски дела в съдилищата

Водена от гореизложените причини и в рамките на предоставения ѝ мандат, сформиранията с решение по т. 6 от протокол № 22/02.10.2019 г. на КСКНСС към СК на ВСС работна група изготви Концепция за въвеждане на задължителна съдебна медиация по граждански и търговски дела. Документът очертава конкретни стъпки и действия за въвеждане на института на задължителната съдебна медиация по определени видове граждански и търговски дела с цел намаляване на натовареността на съдилищата и осигуряване на икономична и облекчена алтернатива за гражданите и бизнеса при разрешаване на спорове. Медиационни процедури бяха предвидени при развод по исков ред, съдебна делба, спорове за промяна на свързаните с родителската отговорност мерки, личните отношения с бабата и дядото, спорове между съсобственици или във връзка с отношенията в етажната собственост и други.

Задължителният характер на медиацията следваше да се реализира под формата на задължително участие на страните по делото в първа среща в процедура по медиация. Последващите срещи следваше да се осъществяват само при съгласие на страните. Поставено бе изискване медиацията да се провежда само чрез центровете по медиация към съдилищата. Предвидено бе пилотно въвеждане на задължителната съдебна медиация във функциониращите към онзи момент съдебни центрове по медиация към съдилищата в гр. София, гр. Варна, гр. Пазарджик и гр. Перник. В останалите 24 (двадесет и четири) съдебни центрове към окръжните съдилища това трябваше да

стане не по-късно от началото на 2023 г.

Концепцията бе изготвена от работна група в следния състав: Александър Ангелов – съдия в Софийски градски съд (СГС), Марин Маринов – председател на Окръжен съд – Варна (ОС - Варна), Веселка Златева – председател на Районен съд – Пазарджик (РС - Пазарджик), Евгени Георгиев – съдия в СГС, Михаил Алексов – председател на Районен съд – Перник (РС - Перник), Александър Ангелов – председател на Софийски районен съд (СРС), Десислава Жекова – съдия в ОС - Варна, Владимир Вълков – съдия в СГС, Свилена Димитрова – адвокат от Софийска адвокатска колегия (САК), Албена Комитова – адвокат от САК, Даниела Александрова – заместник-председател на СРС, Георги Чехларов – заместник-председател на СРС, Райна Стефанова – заместник-председател на СГС. Приоритет в дейността на работната група бе преодоляването на диспропорциите в натовареността на съдилищата, разширяването на приложението на извънсъдебните способности за решаване на спорове и доразвиване на техния капацитет чрез надграждане на съществуващата уредба на института на медиацията. Работната група изследва както чуждестранния опит в прилагането на медиацията, така и нейните традиции в българското общество. Констатирано бе, че използването на медиацията в България е твърде ограничено, като същевременно броят на съдебните дела се увеличава независимо от намаляването на населението. Това налагаше да се намерят ефективни извънсъдебни способности за решаване на спорове и да се утвърди като култура в обществото, като се стимулира извънсъдебната медиация.

С решение по т. 20 от протокол № 4/09.02.2021 г. СК на ВСС прие за сведение Концепция за въвеждане на задължителна съдебна медиация по граждански и търговски дела в съдилищата, и същата бе изпратена на министъра на правосъдието.

Създадената концепция имаше реални предпоставки за практическо реализиране и намери платформа като проект на Национална програма за развитие България 2030 с наименование „Въвеждане на способности за алтернативно разрешаване на спорове (АРС) в съдебната система в България - пилотно въвеждане на задължителна съдебна медиация; доизграждане на мрежата от съдебни центрове във всички окръжни райони на страната; разработване на стратегия за пълноценно използване на други алтернативни способности за разрешаване на спорове“. Проектът беше утвърден като част от цялостния план, като очакванията бяха дейността по него да започне не по-рано от месец май 2021 година.

I-3. Проект „Въвеждане на способности за алтернативно разрешаване на спорове (АРС) в съдебната система в България - пилотно въвеждане на задължителна съдебна медиация; доизграждане на мрежата от съдебни центрове във всички окръжни райони на страната; разработване на стратегия за пълноценно използване на други алтернативни способности за разрешаване на спорове“

Приетата от СК на ВСС концепция бе в основата на утвърденото проектно предложение по проект от Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) с наименование „Въвеждане на способности за алтернативно разрешаване на спорове (АРС) в съдебната система в България - пилотно въвеждане на задължителна съдебна медиация; доизграждане на мрежата от съдебни центрове във всички окръжни райони на страната; разработване на стратегия за пълноценно използване на други алтернативни способности за разрешаване на спорове“. Целта на проекта беше въвеждане на института на задължителната първа среща по медиация по определени граждански и търговски дела като средство за намаляване на товареността на съдилищата и повишаване на ефективността в сферата на гражданското и търговското правораздаване.

С решение по протокол № 18/12.05.2022 г., т. 18, пленумът на Висшия съдебен съвет (ПВСС) определи г-жа Даниела Марчева – член на ВСС за ръководител на проект „Въвеждане на способности за алтернативно разрешаване на спорове (АРС) в съдебната система в България - пилотно въвеждане на задължителна съдебна медиация; доизграждане на мрежата от съдебни центрове във всички окръжни райони на страната; разработване на стратегия за пълноценно използване на други алтернативни способности за разрешаване на спорове“. Със същото решение г-жа Даниела Марчева бе упълномощена, в качеството ѝ на ръководител на проекта, да предприеме всички необходими действия, свързани с изпълнението на проекта, да подпише оперативен споразумение (включително и анекси към него), заповеди и всички документи, свързани с цялостното управление и изпълнение на проекта, както и да организира, провежда и сключва договори или прекратява процедурите по реда на Закона за обществените поръчки (ЗОП) в качеството ѝ на възложител за процедурите, заложи в рамките на проекта.

На проведено на 15.09.2022 г. заседание на ПВСС г-жа Даниела Марчева – член на ВСС внесе предоставения от Министерство на финансите (МФ) проект на Оперативно споразумение за изпълнение на

НПВУ, с предмет изпълнението на инвестиция С10.15 от Плана за възстановяване и устойчивост (ПВУ) „Подкрепа на въвеждането на задължителна съдебна медиация“. Целта бе предоставяне на възможност на членовете на ВСС за запознаване с параметрите му, изразяване на становища и предложения.

С решение по протокол № 27/15.09.2022 г., т. 10, ПВСС прие за сведение предложенията за изменения и допълнения на ГПК и ЗМ, изготвени от работната група към ВСС в изпълнение на под-дейност I.1 от проектното споразумение и възложи на комисии „Бюджет и финанси“, „Правни въпроси“ и „Професионална квалификация и информационни технологии“ в срок до 23.09.2022 г. да изготвят становища по проекта на Оперативно споразумение. В същия срок беше предоставена възможност на членовете на ВСС да изразят становища и предложения по проекта.

С решение по протокол № 29/13.10.2022 г., т. 32, ПВСС прие направените предложения на г-жа Даниела Марчева – член на ВСС, комисия „Бюджет и финанси“ към ПВСС и Комисията по правни въпроси към ПВСС за допълнение и изменение на текста на предложения проект на Оперативно споразумение.

Решението на ПВСС, ведно с одобрения проект на Оперативно споразумение, бяха изпратени своевременно в МФ за подписването му. Вместо споразумението да бъде подписано от министъра на финансите, директорът на дирекция „Национален фонд“ в МФ организира работни срещи, на които многократно бяха обсъждани текстовете на споразумението.

Впоследствие беше получен нов проект на Оперативно споразумение за изпълнение на НПВУ от дирекция „Национален фонд“ на МФ. С решение по протокол № 3/02.02.2023 г., т. 17, ПВСС прие за сведение становищата на комисия „Бюджет и финанси“ към ПВСС и Комисията по правни въпроси към ПВСС по предложения нов проект.

В брой 11 от 02.02.2023 г. на „Държавен вестник“ бе обнародван Законът за изменение и допълнение (ЗИД) на ЗМ, с който се правят изменения и допълнения в ЗМ, ГПК и Закона за съдебната власт (ЗСВ), като бе предвидено същият да влезе в сила от 01.07.2024 г.

На 07.04.2023 г., два месеца след обнародването на ЗИД на ЗМ, между ВСС и МФ беше подписано Оперативно споразумение за изпълнение на НПВУ, с предмет изпълнение на инвестиция С10.15 от ПВУ „Подкрепа на въвеждането на задължителна съдебна медиация“.

След влизане в сила на Закона за ратифициране на Изменението на Споразумението за финансиране по Механизма за възстановяване и

устойчивост между Комисията и РБ (обн. ДВ, бр. 108/30.12.2023 г.), бяха премахнати ключов етап 269 и цел 268 за инвестиция С10.15 „Подкрепа за въвеждането на задължителна съдебна медиация“.

Изваждането на посочената инвестиция от ПВУ не отмени ангажимента на РБ за изпълнение на цел № 268 и ключов етап № 269 в предвидения срок.

Същевременно, Реформа 3 в ПВУ „Въвеждане на задължителна съдебна медиация“ продължи да бъде ангажимент на РБ и на ВСС към Европейската комисията (ЕК).

В ключов етап 227 от ПВУ изрично бе предвидено влизането в сила на законодателните изменения и съответните правни актове за въвеждането на задължителна съдебна медиация по някои граждански и търговски спорове, като отложеното действие на ЗИД на ЗМ (в сила от 1 юли 2024 г.) беше дискуссионен въпрос в разговорите с ЕК, чиито представители го приемаха като проблем.

I-4. Законодателни промени

Изпълнението на дейностите по реформата започна с приемането на решение по протокол № 13/08.07.2021 г., т. 45, с което ПВСС създаде работна група, включваща съдии, адвокати, заместник-председателя на Управителния съвет на Националната асоциация на медиаторите, представители на ВАДВС, омбудсмана на РБ, МП и хабилитирано лице, която въз основа на приетата от СК на ВСС с решение по т. 20 от протокол № 4/09.02.2021 г. „Концепция за въвеждане на задължителна съдебна медиация по граждански и търговски дела“, следваше да изготви план на необходимите промени в работата на съда и на съдебните центрове по медиация, включително на необходимите процедурни и законодателни промени, и съгласуването им със заинтересованите групи – съдии, адвокати, медиатори; да определи групите дела, за които ще се прилага задължителна медиация и процедурите, които ще се следват; да изготви критерии за квалификация и стандарти за подбор на медиаторите; да изготви модел и правила за обучение на съдии и медиатори - първоначално и текущо; да изготви модели за въвеждане на системи за контрол и гарантиране на качеството на провежданите медиации (ко-медиация при новоприетите медиатори, обратна връзка от страните и анализ на дейността на медиаторите); да изготви проекти за законодателни промени.

С решение по протокол № 27/15.09.2022 г., т. 10, ПВСС прие за сведение предложенията за изменения и допълнения на ГПК и ЗМ,

изготвени в изпълнение на дейност I.1 от работната група към ВСС от проектното споразумение, създадена с решение по протокол № 13/08.07.2021 г., т. 45 на ПВСС.

Изготвеният от работната група законопроект беше изпратен на министъра на правосъдието г-н Крум Зарков, с оглед провеждането на обществени консултации по реда на чл. 26, ал. 2 от Закона за нормативните актове (ЗНА).

С решение № 851/28.10.2022 г. и в изпълнение на ангажиментите на РБ по ПВУ, Министерският съвет (МС) внесе в Народното събрание (НС) проект на ЗИД на ЗМ, предвиждащ изменения и допълнения в ЗМ, ГПК и ЗСВ (обн., ДВ, бр. 11/02.02.2023 г.), като бе предвидено същият да влезе в сила от 01.07.2024 г.

Отложеното действие (*vacatio legis*) на закона бе с една единствена цел - да бъдат осигурени всички нужни условия за въвеждането на института на медиацията - изграждане и обезпечаване материално и технически на централните и всички 28 (двадесет и осем) окръжни съдилища и териториалните им подразделения в 113 (сто и тринадесет) районни съдилища, или общо 141 (сто четиридесет и един) медиационни центрове в страната, подбор и обучение на медиаторите в съдебните центрове и т.н.

Към момента на влизане в сила на закона, уреждащ реформата, посочените по-горе условия липсваха изцяло, поради което бе невъзможно както неговото изпълнение, така и това на Реформа 3 в ПВУ „Въвеждане на задължителна съдебна медиация“ в заложения в плана срок – 01.07.2024 г.

ЗИД на ЗМ(обн.,ДВ, бр.11/02.02.2023 г.) предвиждаше първа среща в процедура по медиация по всяки съдебни дела. Уредени бяха два вида медиация по всяки дела: 1/ дела, при които съдът винаги задължава страните да участват в първа среща в процедура по медиация; и 2/ дела, при които съдът извършва преценка и ако приеме, че спорът е подходящ за медиация, задължава страните да участват в първа среща в процедура по медиация.

Изрично бяха посочени случаите, в които съдът не може да задължи страните да участват в процедура по медиация, при съобразяване на фактически пречки и утвърдени в практиката проблеми при провеждане на медиацията. Съобразен бе и опитът в България относно трудностите за постигане на споразумение в някои случаи.

Предвидено бе, че когато съдът е задължил страните да участват в първа среща в процедура по медиация, страната, която е отказала да участва лично или чрез пълномощник в срещата, дължи таксите и

разноските по делото в съответната инстанция, както и разноските по задължителната медиационна среща, ако е загубила делото. В случаите, в които не е проведена първа среща в процедура по медиация поради отказ и на двете страни, таксите и разноските остават върху тях, както са ги направили, а разноските за задължителната медиационна среща се заплащат от тях поравно. Стимул за страните да участват в процедурата по медиация бе уредената в закона възможност за възстановяване на по-голямата част от внесената държавна такса (75%) при постигане на споразумение.

В ЗИД на ЗМ (обн., ДВ, бр.11/02.02.2023 г.) бе уредено, че съдът задължава страните да проведат първа среща в процедура по медиация, след като е образувано съдебно производство, изтекъл е срокът за подаване на отговор на исковата молба и до момента на приключване на съдебното дирене. Предвидено бе, че производството по делото не се спира през времето, в което страните участват в процедурата по медиация и съдопроизводствените действия продължават.

Уредено бе, че задължителната първа среща в процедура по медиация по всячко съдебно дело е с обща продължителност от един до три часа и се осъществява в съдебен център по медиация към съответния съд. Запазена бе възможността процедура по медиация в съдебен център да се проведе и по инициатива на страните по всячко съдебно дело. Предвидено бе, че задължението на страните да участват добросъвестно в първа среща в процедура по медиация е еднократно в производството.

Изчерпателно бяха уредени основанията за прекратяване на процедурата по медиация по всячко съдебно дело. Предвидено бе, че при смърт на страна по делото или прекратяване на юридическо лице – страна по делото, настъпили преди да завършат задължителните първи срещи по медиация, процедурата започва отначало с участието на правопреемника на страната по делото.

С Определение от 28 март 2024 г. на Конституционния съд (КС) по конституционно дело № 11/2024 г. беше допуснато за разглеждане по същество искане от ВАДВС за установяване на противоконституционност на разпоредбите на чл. 19, чл. 20, чл. 21, чл. 22, чл. 23, чл. 24, ал. 1 и чл. 25 от Закона за медиацията (обн. ДВ, бр. 11 от 2023 г., в сила от 01.07.2024 г.) и на чл. 78а, чл. 140а, чл. 140б, чл. 267, ал. 3, чл. 314а, чл. 341а и чл. 374а от ГПК (обн. ДВ, бр. 11 от 2023 г., в сила от 01.07.2024 г.). С посоченото определение ВСС беше конституиран като заинтересована институция.

С решение по протокол № 21/23.04.2024 г., т. 38, СК на ВСС,

изпълняваща функциите на ВСС, съгласно § 23, ал. 2 от ПЗР на ЗИД на КРБ (обн. ДВ, бр. 106/22.12.2023 г.), реши, че разпоредбите на чл. 19, чл. 20, чл. 21, чл. 22, чл. 23, чл. 24, ал. 1 и чл. 25 от Закона за медиацията (обн. ДВ, бр. 11 от 2023 г., в сила от 01.07.2024 г.) и на чл. 78а, чл. 140а, чл. 140б, чл. 267, ал. 3, чл. 314а, чл. 341а и чл. 374а от Гражданския процесуален кодекс (обн. ДВ, бр. 11 от 2023 г., в сила от 01.07.2024 г.), не са противоконституционни, тъй като не противоречат на чл. 56 и чл. 117, ал. 1 от Конституцията на Република България. Прието бе становище, изцяло в подкрепа на тезата за непротивоконституционност на оспорваните разпоредби.

ВСС изпълни всичките си ангажименти по ПВУ в предвидения срок, а именно 01.07.2024 г. Ноторно е, че в деня, в който следваше да стартира реформата, КС на РБ постанови решение № 11/01.07.2024 г. по конституционно дело № 11/2024 г., с което обяви за противоконституционни почти всички разпоредби, уреждащи задължителната съдебна медиация, въпреки че всички становища, представени по делото от заинтересованите страни, бяха в подкрепа на реформата.

Следва да се отбележи, че в чл. 267, ал. 3 от ГПК бе предвидено, че когато в първоинстанционното производство не е проведена среща в процедура по медиация по причина, че съдът не е указал задължението на страните да участват в нея, или някоя, или всички страни не са взели участие в процедурата, в случаите по чл. 140а, ал. 1 въззивният съд задължава страните да участват в такава процедура, а в случаите по чл. 140а, ал. 2 може да ги задължи да участват по реда на чл. 140б, ал. 3 - 5. Съдът може да се произнесе по този въпрос и в първото заседание по делото. Посочената разпоредба бе обявена за противоконституционна с РКС № 11 от 2024 г. - ДВ, бр. 57 от 2024 г. За разлика от нея, непроменена остана ал. 4 на чл. 267 от ГПК (нова - ДВ, бр. 11 от 2023 г., в сила от 01.07.2024 г.), съгласно която когато в първоинстанционното производство е проведена процедура по медиация, въззивният съд може отново да напъти страните към медиация или друг способ за доброволно уреждане на спора.

Действащата до 1 юли 2024 г. норма на чл. 20, ал. 1 от ЗМ, предвиждаше, че съдебни медиатори могат да бъдат само лица с юридическо образование. Впоследствие изискването за юридическо образование отпадна, като съгласно актуалната редакция на посочената разпоредба, медиатор към съдебен център по медиация може да бъде лице, което отговаря на изискванията на чл. 8, ал. 1, завършило е висше образование и е преминало допълнителен подбор и специализирано обучение по ред, определен в наредба по чл. 25.

Съгласно **Определение от 03.09.2024 г. на СЕС, VII-ми състав, по дело С-658/23, решението на КС е в противоречие на Общностното право.** В резултат на съвместните усилия на ВСС и МП, с прякото и ключово участие на министъра на правосъдието- г-н Георги Георгиев, след решението на КС на РБ бе изготвен нов законопроект, предвиждащ въвеждане на задължителна информационна среща за процедура по медиация по определени видове граждански и търговски дела. Законопроектът бе съобразен с всички водещи мотиви в конституционното решение.

На 25 юли 2024 г. се проведе среща между представители на МП, МФ и ВСС, по време на която беше изразена готовност за предприемане на спешни действия по ревизиране на текстовете, които според решението на КС „ограничават свободния достъп до правосъдие“, както и за повторно внасяне на ЗИД на ЗМ, с оглед приемането му от НС. Предвид кратките срокове за съобразяване на законопроекта с решението по конституционно дело № 11/2024 г. и с изискванията на НПВУ, беше взето решение за продължаване работата на работната група, сформирана от ВСС, с включване на експерти от МП.

Новият ЗИД на ЗМ, изготвен от работната група по медиация към ВСС и експертите на МП, бе изпратен от МФ на ЕК за изразяване на предварителна оценка относно изпълнението на етап 227 от НПВУ. С писмо от 10.12.2024 г., ЕК уведоми МФ, че предложеният законопроект отговаря на изискванията на ЕК и е в правилна насока, както и че България се насърчава да продължи с по-нататъшните усилия по завършване на реформата.

На 29.11.2024 г. ЕК представи предварителната си оценка на второто искане за плащане на България по ПВУ, като бе отчетено, че 9 от 62 ключови етапи и цели, сред които и въвеждането на задължителната съдебна медиация, не са изпълнени задоволително, в резултат на което плащането по тях бе спряно в съответствие с чл. 24 (6) от Регламент (ЕС) 2021/241 на Европейския парламент и на Съвета от 12 февруари 2021 година за създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост (МВУ).

България разполагаше със срок от шест месеца от приемането на окончателната оценка по второто искане за плащане по ПВУ, за да предприеме действия и да изпълни ангажиментите си.

С решение по протокол № 15/12.12.2024 г., т. 11, ПВСС прие за сведение изготвения от работната група към ВСС проект на ЗИД на ЗМ и мотиви към него, и изпрати същия по компетентност на МП, в качеството му на солидарно отговорна институция, единствено разполагаща със законодателна инициатива, съгласно разпоредбата на

чл. 87 от КРБ.

ВСС положи неимоверни усилия за своевременното изпълнение на ангажиментите си, тъй като реформата беше включена във второто искане за плащане по НПВУ и неизпълнението ѝ щеше да доведе до сериозна загуба на средства за страната ни от Европейския съюз (ЕС), поради което г-жа Даниела Марчева – член на ВСС отправи няколко покани за работни срещи до МП.

На 12 март 2025 г. в заседателната зала на ВСС беше проведена работна среща, в която участие взеха г-н Георги Георгиев – министър на правосъдието и екипа му, и работната група по медиация към ВСС. По време на срещата бяха обсъдени предложения за редакции от страна на МП, като част от тях бяха възприети от работната група на ВСС, а за друга беше постигнато съгласие да отпаднат.

След приключване на обсъжданията работната група на ВСС обобщи окончателните редакции на консолидирания вариант, който беше изпратен на МП на 14.03.2025 г.

На 18 март 2025 г. в заседателната зала на МП се проведе нова работна среща между министъра на правосъдието и екипа му, и работната група по медиация към ВСС. По време на срещата бе обсъден и приет консолидираният вариант на ЗИД на ГПК. Министърът на правосъдието уведоми, че законопроекът ще бъде изпратен за предварителна оценка от ЕК и подложен на обществени консултации.

ЗИД на ГПК, с който се правят изменения и допълнения в Гражданския процесуален кодекс (ГПК) и Закона за медиацията (ЗМ), беше приет от 51-вото НС и обнародван в ДВ, бр. 55/08.07.2025 година.

С измененията в ГПК и ЗМ акцентът беше поставен върху въвеждането на задължителна информационна среща за процедура по медиация по определен кръг граждански и търговски дела.

В чл. 140а, ал. 1, т. 1 – 11 от ГПК са регламентирани групите дела, по отношение на които съдът може да задължи страните лично да участват в информационна среща за процедура по медиация-облигационни, семейноправни, трудови и търговски спорове. Същественото в уредбата е, че задължението на съда да препрати към информационна среща по тези дела е обвързано с преценка дали спорът е подходящ за препращане към медиация и дали са налице пречки за препращане (чл. 140а, ал. 2 и ал. 3 от ГПК). Критериите са ясно и изчерпателно посочени.

Основната цел е да се гарантира, че страните по определени съдебни спорове са реално и обективно информирани за същността и принципите на медиацията, реда, по който същата се провежда, ролята

на медиатора, последиците от постигането на споразумение (напр. връщане на част от внесената държавна такса), както и ползите от медиационната процедура (време, разноски, запазване на отношенията), в сравнение с продължителния съдебен процес. Страните доброволно и съвместно приемат дали след информационната среща са съгласни да пристъпят към същинска процедура по медиация, която може да се проведе и в съдебния център.

Информационната среща се провежда от медиатор в съдебен център по медиация към съответния съд и в подходящ срок преди първото открито заседание по делото.

Със законовите изменения се въвеждат и финансови стимули за страните, които постигнат споразумение в резултат на проведена процедура по медиация – връщане на ищеца на 75 % от внесената държавна такса, когато съдът одобри сключено споразумение в процедура по медиация и връщане на 85 % от внесената държавна такса при споразумение, постигнато в процедура по медиация, проведена в съдебен център след задължителна информационна среща.

Ползите за страните се изразяват в спестяване на разходи, време (медиационната процедура се развива и приключва значително по-бързо от съдебното производство), контрол върху резултата (страните сами постигат решение на спора, съобразено в максимална степен с техните интереси, а не наложено от съда), запазване на добрите отношения (от съществено значение при семейните и търговските спорове).

I-5. Приемане на подзаконовни нормативни актове

В § 10 от ЗР на ЗИД на ЗМ (обн., ДВ, бр. 11/02.02.2023 г.) бе предвидено задължение за ВСС да приема наредбите по чл. 25 от ЗМ и по чл. 84а, ал. 4 от ЗСВ.

Тези актове касаят изключително важни теми като устройството и организацията на дейността на съдебните центрове по медиация, статута и задълженията на координатора на съдебния център, събирането на информация, координирането на дейността на центровете, статута, подбора и специализираното обучение на съдебните медиатори, реда за вписването и заличаването на медиаторите от списъците към окръжните съдилища, мандата и оценката на дейността им, организацията на провеждането на процедурата по медиация в съдебните центрове, както и заплащането на процедурата по медиация, провеждана в съдебните центрове, възнаграждението на медиаторите, разноските в процедурата по

медиация по висящи съдебни дела и др.

В изпълнение на посоченото по-горе задължение, с решение по протокол № 30/30.10.2023 г., т. 5 и т. 6, ПВСС прие Наредба № 11 от 30 октомври 2023 г. за структурата и организацията на дейността на съдебните центрове по медиация и Наредба № 10 от 30 октомври 2023 г. за подбора, статута и дейността на медиаторите в съдебните центрове по медиация. Предвидено бе наредбите да влязат в сила от 01.07.2024 г.

Доколкото ролята на координаторите в съдебните центрове по медиация също е от ключово значение за успешната реализация на реформата за съдебната медиация, с решение по протокол № 35/31.10.2023 г., т. 21, СК на ВСС на основание чл. 341, ал. 1 от ЗСВ допълни Класификатора на длъжностите в администрацията на съдилищата, като в Раздел II. „Специализирана администрация“ включи нова длъжност, считано от 01.07.2024 г., „координатор-съдебен център по медиация“.

Длъжността „координатор-съдебен център по медиация“ бе добавена и в Правилника за администрацията в съдилищата (ПАС). В Правилника е уредена възможността когато няма назначен координатор, административният ръководител със заповед да възлага функциите му да се изпълняват от съдебен администратор, административен секретар или от друг съдебен служител.

През 2026 г. предстои да бъде проведено задължителното първоначално обучение на координатори, предвидено в чл. 12, ал. 2 от Наредба № 11 от 30.10.2023 г. за структурата и организацията на дейността на съдебните центрове по медиация. Обучението ще включва запознаване с процедурата по медиация и особено спецификите при координиране и организация на съдебен център по медиация, както и със съдебната процедура, комуникацията със страните и техните процесуални представители, събиране на статистическа информация и информация от страните за нивото на удовлетвореност от проведената информационна среща или процедура по медиация, водене на деловодството на съдебния център. Обучението ще включва и запознаване с работата на модул „Медиация“ в Единната информационна система на съдилищата (ЕИСС).

След постановеното от КС на РБ решение № 11/01.07.2024 г. по конституционно дело № 11/2024 г. и във връзка със ЗИД на ГПК (обн. - ДВ, бр. 55 от 2025 г.), предвиждащ задължение за ВСС да приеме наредбите по чл. 25 от ЗМ в едномесечен срок от влизането в сила на закона, с решение по протокол № 20/10.07.2025 г., т. 14 и т. 15, ПВСС изрази положително становище и одобри проектите на Наредба № 12 за медиаторите и процедурите в съдебните центрове по медиация и

НИД на Наредба № 11 от 30 октомври 2023 г. за структурата и организацията на дейността на съдебните центрове по медиация.

На основание чл. 26, ал. 3 от ЗНА на 10.07.2025 г. проектите на двете наредби бяха публикувани на интернет страницата на ВСС в раздел "Обществени консултации". Прието бе обществените консултации с граждани и юридически лица да бъдат проведени по реда на чл. 26, ал. 4, изр. второ от ЗНА, като бе определен 14-дневен срок за предложения и становища, считано от деня на публикуването: <https://vss.justice.bg/page/view/105761>.

С решение по протокол № 21/28.07.2025 г., т. 18.1., и във връзка с приетия ЗИД на ГПК (обн. - ДВ, бр. 55 от 2025 г.), ПВСС прие Наредба № 12 от 28 юли 2025 г. за медиаторите и процедурите в съдебните центрове по медиация (обн. - ДВ, бр. 62 от 30.07.2025 г.), както и Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 11 от 30 октомври 2023 г. за структурата и организацията на дейността на съдебните центрове по медиация (обн., ДВ, бр. 94 от 10.11.2023 г., в сила от 01.07.2024 г.; попр., бр. 97 от 21.11.2023 г., изм. и доп. ДВ, бр. 62 от 30.07.2025 г.).

Наредба № 12 от 28 юли 2025 г. за медиаторите и процедурите в съдебните центрове по медиация урежда отношенията, свързани с провеждането на информационни срещи за процедури по медиация и процедури по медиация по висящи съдебни дела в съдебните центрове по медиация, включително и подбора, статута и обучението на медиаторите към тези центрове.

Наредба № 11 от 30 октомври 2023 г. за структурата и организацията на дейността на съдебните центрове по медиация урежда отношенията, свързани с устройството и организацията на дейността на съдебните центрове по медиация, статута и задълженията на координатора на съдебния център, както и събирането на информация и координирането на дейността на центрoвете. Наредбата урежда създаването на Съвет по въпросите на медиацията по висящи съдебни дела („Съвет“). В обхвата на компетентност на Съвета са: обсъждане на обобщената статистическа информация относно дейността на съдебните центрове, изготвените въз основа на нея анализи, както и постъпилите запитвания и предложения от председателите на съдилищата, към които са създадени съдебни центрове, или от координаторите на центрoвете във връзка с установени проблеми или създадени добри практики в работата на съдебните центрове, предлагане на решения за възникнали проблеми, констатиране на положителни или негативни тенденции, свързани с дейността на съдебните центрове, и отправяне на предложения за подобряването на дейността на центрoвете чрез предлагане на

подходящи мерки за това, включително чрез необходими законодателни изменения, както и определяне на комуникационната стратегия на съдилищата по отношение на медиацията, осъществявана в съдебните центрове. За председател на Съвета е избран съдия Марин Маринов - председател на Апелативен съд - Варна, а за членове: Даниела Марчева – член на Висшия съдебен съвет, Александър Ангелов – съдия в СГС, Александър Ангелов – председател на Софийски районен съд, Калин Баталски – председател на Окръжен съд – Перник; Михаил Алексов – председател на Районен съд – Перник; Веселка Златева-Кожухарова – председател на Административен съд – Пазарджик; Десислава Жекова – съдия в Окръжен съд – Варна; Биляна Гяурова-Вегертседер – директор на Българския институт за правни инициативи; Лилия Симеонова – заместник – председател на Националното бюро за правна помощ; Михаил Бояджиев – адвокат в Софийска адвокатска колегия; Янита Тончева – адвокат в Софийска адвокатска колегия; Албена Пенова – адвокат в Софийска адвокатска колегия; Донка Аврамова – държавен експерт в дирекция „Съвет по законодателство“, представител на Министерство на правосъдието; Десислава Монева Петкова-Пенева – представител на Висшия адвокатски съвет.

I-6. Разяснителна кампания сред адвокатската общност

С цел популяризиране на приетите законодателни промени, членовете на работната група започнаха разяснителна кампания, като се проведоха срещи на тема „Промени в Закона за медиацията – новата роля на адвокатурата“ с адвокатските колегии в градовете Пловдив, Пазарджик, Хасково, Кърджали, Смолян, Бургас, Сливен, Ямбол и Стара Загора, както следва:

На 15.03.2023 г. от 14.00 часа в гр. Бургас, в зала № 2 на Съдебната палата, се проведе работна среща с представители на адвокатските колегии на Бургас, Сливен и Ямбол.

На 16.03.2023 г. от 10.30 часа в гр. Стара Загора, в Залата на Адвокатската колегия, се проведе работна среща с представители на Адвокатска колегия - Стара Загора.

На 17.03.2023 г. от 14.00 часа в гр. Пловдив, в Кинозалата на Съдебната палата, се проведе работна среща с представители на адвокатските колегии на Пловдив, Пазарджик, Хасково, Кърджали и Смолян.

На 22.03.2023 г. от 11.00 часа в гр. София, в зала „Тържествена“ на

Съдебната палата, се проведе Национална конференция на тема: „Медиацията по висящи съдебни дела – възможности и полза за всички участници“. На форума бяха обсъдени промените в ЗМ, свързаните с тях изменения в ГПК и ЗСВ, и предвижданата подзаконова нормативна уредба относно въвеждането на института на съдебната медиация, създаването на съдебните центрове за медиация, новата роля на съдебните медиатори и на адвокатите. Конференцията бе широко отразена от Българската национална телевизия (БНТ), електронните медии и специализираните медии (defakto.bg), и получи много положителен отзвук. По време на срещите с адвокатските колегии бе установено недостатъчно познаване на успешното функциониране на задължителната съдебна медиация в останалите европейски държави и в САЩ. Въвежданият задължителен елемент в рамките на процедура по медиация при висящ съдебен спор породя редица въпроси и спорове.

I-7. Информационна кампания за запознаване на обществото с въвежданите промени в съдебната система

Членове на работната група приеха покани за участие в различни телевизионни и радиопредавания с цел запознаване на обществото с провежданата реформа. Състояха се повече от 10 интервюта и репортажи, включително бе публикувана статия в специализираното списание „Адвокатски преглед“.

Медийните участия на членовете на работната група бяха следните:

На 06.03.2023 г. от 14.30 ч. в предаването „Това е България“ с водещ Цоня Събчева по радио „Фокус“ участие взе Албена Пенова – медиатор и адвокат.

На 06.03.2023 г. от 17.40 ч. в предаването „Лице в лице“ с водещ Цветанка Ризова по телевизия bTV участие взе Александър Ангелов – съдия в СГС.

На 08.03.2023 г. от 08.30 ч. в предаването „Преди всички“ с водещ Силвия Великова по Българско национално радио (БНР) участие взе Ивайло Младенов – съдия във Върховния касационен съд (ВКС).

На 10.03.2023 г. от 17.20 ч. в предаването „Директно“ с водещ Димитър Абрашев по телевизия България Он Ер участие взеха Биляна Гяурова-Вегертседер – директор на Българския институт за правни инициативи, адвокат и медиатор, и Марин Маринов – председател на ОС - Варна.

На 11.03.2023 г. от 17.00 ч. в предаването „Говори сега“ с водещ Мая Костадинова по БНТ участие взеха Владимир Вълков – съдия в СГС,

Евгени Георгиев – съдия в СГС и Албена Пенова – медиатор и адвокат.

На 13.03.2023 г. от 19.30 ч. в предаването „Денят on Air“ с водещ Ганиела Ангелова по телевизия България Он Ер участие взе Михаил Бояджиев – адвокат и медиатор.

На 17.03.2023 г. от 8.30 ч. в предаването „Преди всички“ с водещ Силвия Великова по БНР участие взе Лилия Симеонова – адвокат и заместник – председател на Националното бюро по правна помощ (НБПП).

На 21.03.2023 г. от 06.00 ч. в рубриката „На твоя страна“ в сутрешния блок „Здравей, България“ по Нова телевизия участие взе Биляна Гяурова-Вегертседер – директор на Български институт за правни инициативи (БИПИ), адвокат и медиатор.

На 21.03.2023 г. от 05.55 ч. в сутрешния блок „Денят започва“ по БНТ участие взе Михаил Бояджиев – адвокат и медиатор.

На 21.03.2023 г. от 05.55 ч. в сутрешния блок „Денят започва“ по Българска национална телевизия участие взе Десислава Жекова – Манасиева – съдия в ОС - Варна.

I-8. Проучване на добри практики

С цел проучване на опита в различни европейски държави и САЩ в областта на този напълно нов за РБ институт, в периода 29 - 30.06.2023 г. се проведе **международна конференция на тема: „Съдебната медиация в Европа и САЩ – ключ към споразумение по висящи съдебни дела“**, на която бяха обсъдени моделите на съдебна медиация в различни европейски държави и САЩ, включително въвеждане на задължителен елемент в процедурата, статут, подбор и контрол върху дейността на съдебните медиатори, правната помощ и ролята на адвокатурата в съдебната медиация. Опити си споделиха изтъкнати лектори от САЩ, Италия, Великобритания, Франция, Германия, Испания, Унгария, Румъния, Гърция, Португалия, Белгия и Нидерландия.

Сред лекторите на организираната международна конференция бе изтъкнатият адвокат-медиатор-арбитър и обучител на медиатори - г-н Алесандро Бруни, който представи особеностите на италианския модел на задължителна медиация. Забележителни са опитът на Италия в областта на задължителната медиация и успехът на проведената от тях реформа. Важно е да се отбележи, че Италия бе първата държава от ЕС, която въведе задължителна медиация по някои видове дела, като статистическите данни показват, че в Италия всеки пети случай на задължителна съдебна медиация е успешен.

Провеждането на тази конференция бе огласено в медиите, като същата бе излъчена в реално време на интернет страницата на ВСС и във Facebook страницата на съвета. Конференцията бе отразена в над 12 (дванадесет) медии, което допринесе за запознаването на обществото и заинтересованите страни с института за съдебната медиация.

Изнесените от участниците презентации бяха изключително полезни за работната група.

Ключът към успешното разрешаване на спорните въпроси в хода на работата е обмяната на опит с доказани международни експерти с богатата експертиза в областта на съдебната медиация. Така например, на 04.10.2023 г. в сградата на ВСС бе проведена среща на работната група по медиация със съдия Уилям Худ от Върховния съд на щата Колорадо, който сподели за опита на неговия щат в прилагането на медиацията и използването ѝ в рамките на всящ съдебен процес.

Проведените срещи с адвокатските колегии, националната и международната конференции, и медийните участия на членовете на работната група допринесоха за запознаването на широката общественост с института на задължителната първа среща в процедура по медиация по висящи съдебни дела, който институт няма аналог до този момент в историята на правораздаването и медиацията като цяло в България.

За успеха на разяснителната и информационната кампании свидетелстват засиленият интерес към курсовете за медиатори, които се предлагат от различните центрове и школи, както и броят на кандидатите, които взеха участие в процедурите по подбор на съдебни медиатори в съдебните центрове по медиация. С оглед изложеното, може да се заключи, че медиацията влезе в „дневния ред“ на обществото.

В хода на осъществяването на реформата за въвеждането на задължителната съдебна медиация за членовете на работната група по медиация бе много ценно да проучат опита на Италия в областта на задължителната медиация, да научат за проблемите, с които са се сблъскали при изготвянето на нормативната уредба, както и с намеренията от тях решения.

Причината именно италианският опит да бъде избран за изследване беше, че Италия бе първата държава от ЕС, която въведе задължителна медиация по някои видове дела и статистиката показва, че там всеки пети случай на задължителна съдебна медиация е успешен.

В периода 12.11.2023 г. – 18.11.2023 г. бе осъществено работно посещение в Италия (в градовете Рим и Флоренция), като бяха

командировани членове на ВСС, съдии, адвокати, медиатори и служители от Администрацията на ВСС (АВСС). В рамките на това посещение, те имаха честта да обменят опит с представители на италианския Върховен съвет на магистратурата (ВСМ), съдии от първоинстанционния и апелативния съд на Рим и Флоренция, медиатори от центрове по медиация в Рим и Флоренция и професори от Департамента по правни науки на Университета на Флоренция. Запознах се обстойно с видовете медиация, медиацията в първоинстанционното и въззивното производство, центрoвете по медиация, програмата на първоинстанционния съд във Флоренция за насърчаване на медиацията от 2017 г. и изучаването на дисциплината „Медиация“ в Департамента по правни науки на Университета на Флоренция.

Моделът на Италия, в който задължителната съдебна медиация датира от 2010 г., вече има натрупана експертиза и с реформата от 2022 г. са приети политики и решения на въпросите, които са създавали пречки за още по – мащабното използване на медиацията като алтернативен способ за разрешаване на спорове, се оказа особено подходящ за опознаване. Целта на италианския ВСМ е да се изравни броят на съдебните дела с броя на делата, по които ще се провежда медиация.

Следва да се отбележи, че голяма част от въпросите, които са създавали проблеми в Италия, като организацията на провеждането на процедурите по медиация в съдебните центрове, начинът на определяне на съдебен медиатор по конкретно дело и изискванията към координатора са подробно регламентирани в законовите и подзаконовите нормативни актове, които уреждат задължителната съдебна медиация в България.

II. Бюджет за изпълнение на реформата

При създаване на проектното искане до МФ и ЕК във връзка с ПВУ, първоначалната идея на работната група от съдии и медиатори, които инициираха тази реформа, беше тя да бъде въведена за 4 (четири) пилотни съдилища - СГС/СРС, ОС/РС-Варна, ОС/РС-Пазарджик, ОС/РС-Перник. Това бе и причината бюджетът на инвестицията да бъде съобразен само с параметрите на тези четири съдебни района – изграждане на съдебни центрове и обучение на медиатори и съдии.

С решение по протокол № 3/02.02.2023 г., т. 17, ПВСС прие за сведение становищата на Комисия „Бюджет и финанси“ към ПВСС и Комисия по правни въпроси към ПВСС относно предложението проект

на Оперативно споразумение за изпълнение на НПВУ за изпълнение на инвестиция „Подкрепа на въвеждането на задължителна съдебна медиация“.

На 07.04.2023 г. между ВСС и МФ бе подписано Оперативно споразумение № 34/07.04.2023 г. за изпълнение на инвестиция С10.15 от ПВУ „Подкрепа на въвеждането на задължителна съдебна медиация“.

След разширяване на обхвата на реформата и предвид нуждата от по-голям бюджет за инвестицията, бяха предприети действия за надлежно уведомяване на МФ и дирекция „Национален фонд“ за необходимостта от осигуряване на достатъчно средства за изграждането на центрове по медиация във всички окръжни и районни съдилища в България. На всички провеждани съвместни срещи след стартиране на ПВУ, както и в множество писма, МФ и дирекция „Национален фонд“ бяха уведомявани за необходимостта от осигуряване на достатъчно средства, като бяха предоставени всички нужни данни както за избора на помещения, така и за конкретните ремонти и оборудване, от което същите имаха нужда.

След първия подробен анализ, изготвен на база доклади на координаторите по проекта и на дирекция „Управление на собствеността на съдебната власт“ (ДУССВ), с писмо № ВСС-9855/04.08.2023 г. МФ бе уведомено, че следва да бъдат изградени 141 медиационни центрове в страната (към всички 28 окръжни съдилища и териториалните им подразделения в 113 районни съдилища), както и че предвиденият по проекта бюджет от 515 072 лева без ДДС е недостатъчен. Подробно и мотивирано бяха изложени съображения за необходимостта от увеличаване на бюджета по проекта със средства в размер не по-малък от 4 500 000 лева за строително-монтажни работи (СМР) и оборудване, и 380 246,40 лева - за компютри.

В над 97% от случаите основната част от тези помещения са в съдебните сгради. Другата част от помещенията са имоти – държавна и/или общинска собственост, предоставени от кметове на общини и областни управители. С помощта на административните ръководители и на координаторите по проекта, на ВСС са предоставени конкретни описания и офертни стойности на нужните СМР и оборудване за помещенията, предвидени за изграждане на съдебни центрове по медиация.

МС възприе доводите и с решение № 669/29.09.2023 г. прие проект за изменение на бюджетните линии по НПВУ на основание чл. 18, параграф 2 от Регламент (ЕС) 2021/241 на Европейския парламент и на Съвета от 12 февруари 2021 г. за създаване на МВУ, с което на практика бе предложено увеличаване на бюджета от 1 615 651 лв. без ДДС на 5 917

451 лв. с ДДС.

След влизане в сила на Закона за ратифициране на Изменението на Споразумението за финансиране по Механизма за възстановяване и устойчивост между Комисията и РБ (обн. ДВ, бр. 108/30.12.2023 г.), бяха премахнати ключов етап 269 и цел 268 за инвестиция С10.15 „Подкрепа за въвеждането на задължителна съдебна медиация“.

Още към момента, в който МФ предложи отпадане на посочената инвестиция от ПВУ и реализирането ѝ посредством средства от националния бюджет, бе ясно, че липсата на допълнителен целеви бюджет ще осуети изцяло възможността да бъде спазен срокът за въвеждане на реформата - 1 юли 2024 г. Това постави в риск изпълнението на Реформа 3 в ПВУ и свързаните с нея ключов етап № 269 и цел № 268 в заложения в плана срок – 01.07.2024 г.

Същевременно, Реформа 3 в ПВУ „Въвеждане на задължителна съдебна медиация“ продължи да бъде ангажимент на РБ и на ВСС към ЕК.

С решение по протокол № 1/23.01.2024 г., т.28, СК на ВСС, изпълняваща функциите на ВСС, съгласува проект на Постановление на МС за одобряване на допълнителни трансфери по бюджета на съдебната власт за 2024 г. и финансова обосновка към него, и изпрати същите на министъра на правосъдието за предприемане на действия пред МС.

Искането за предоставяне на допълнителни целеви средства по бюджета за изграждане на съдебните центрове по медиация не бе уважено.

В крайна сметка, в бюджета на съдебната власт за 2024 г. беше осигурена единствено първоначално утвърдената сума в размер на 1 938 781 лева с ДДС, която следваше да обезпечи всички дейности, предвидени за реализиране на реформата. Средствата се оказаха крайно недостатъчни за осъществяване на ремонтни дейности в 225 (двеста двадесет и пет) помещения, предвидени за провеждане на процедури по медиация, както и за закупуване на 225 (двеста двадесет и пет) броя компютърни конфигурации. За огромно съжаление, след решението на КС на РБ, по решение на МФ тези средства бяха върнати в републиканския бюджет.

Във връзка с горното, следва да се отбележи, че всички извършени до този момент разходи, свързани с реформата за съдебната медиация, не са целеви и са извършени изцяло за сметка на бюджета на съдебната власт, преразпределени от други средства.

ВСС изпълни всичките си ангажименти по ПВУ в предвидения

срок, а именно 01.07.2024 г. Подзаконовата нормативна уредба бе приведена в съответствие със законодателните промени, свързани със съдебната медиация.

Въпреки ограничените средства по бюджета, по отношение на дейността по изграждане на съдебните центрове по медиация бе изпълнено следното: с решение по т. 17.4.1 от протокол № 10/12.03.2024 г. на СК на ВСС, изпълняваща функциите на ВСС, бяха утвърдени средства за ремонт и оборудване на центрoвете по медиация към окръжните и районните съдилища, находящи се в окръжните градове, в размер на 832 052,12 лева. Със съответните суми бе направена корекция по бюджетите на съдилищата, съгласно решение по т. 18, протокол № 17/09.04.2024 г. на СК на ВСС и решение по т. 13, протокол № 27/18.06.2024 г. на СК на ВСС.

С решение по протокол № 26/11.06.2024 г., т. 56, СК на ВСС, изпълняваща функциите на ВСС, утвърди определените от административните ръководители на съответните районни съдилища помещения за създаването на съдебни центрове за медиация, както и средства в общ размер на 230 190,99 лв., от целевите средства по бюджета на СК, изпълняваща функциите на ВСС, за изпълнение на Реформа 3 „Въвеждане на задължителна съдебна медиация“ от НПВУ за извършване на строително-ремонтни дейности, закупуване на климатици и оборудване.

На заседание на СК на ВСС бе внесено предложение от Комисия „Бюджет и финанси“ за корекцията по бюджетите на съответните органи на съдебната власт, но с оглед постановеното от КС на РБ Решение № 11 от 1 юли 2024 г. по к.д. № 11 от 2024 г., разглеждането на предложението бе отложено (т. 11 от протокол № 29/02.07.2024 г. на СК на ВСС).

Ноторно е, че в деня, в който следваше да стартира реформата, бе постановено посоченото по-горе конституционно решение, с което бяха обявени за противоконституционни почти всички разпоредби, уреждащи задължителната съдебна медиация.

С писмо изх. № ВСС - 5877/07.06.2024 г. до административните ръководители на органите на съдебната власт, за които е извършена корекция по бюджета за 2024 г., съгласно решение по т. 18 от протокол № 17/09.04.2024 г. на СК на ВСС и т. 13 от протокол № 27/18.06.2024 г. на СК на ВСС, бе изпратено запитване за предприетите действия за извършване на СМР и закупуване на необходимото обзавеждане. След обобщаване на информацията от получените отговори бе установено, че от осигурените суми са усвоени средства в общ размер на **160 853,35 лева.**

Съгласно решение по т. 17.1, протокол № 10/12.03.2024 г. е одобрено извършването на разход в размер на **131 461,74 лева** за изплащане на възнаграждения на членовете на работната група, утвърдена с решение по протокол № 13/08.07.2021 г., т. 45 на ПВСС, за свършена работа в периода м. юли 2023 г. - м. декември 2023 г. по създаването на текстовете на Наредба № 10/30.10.2023 г. за подбора, статута и дейността на медиаторите в съдебните центрове по медиация и Наредба № 11/30.10.2023 г. за структурата и организацията на дейността на съдебните центрове по медиация, както и на измененията и допълненията в Правилника за администрацията на съдилищата и Класификатора на длъжностите в администрацията на съдилищата на членовете на работната група по проект в ПВУ „Въвеждане на способности за алтернативно разрешаване на спорове (АРС) в съдебната система в България – пилотно въвеждане на задължителна съдебна медиация; доизграждане на мрежата от съдебни центрове във всички окръжни райони на страната; разработване на стратегия за пълноценно използване на други алтернативни способности за разрешаване на спорове“.

С решения на СК на ВСС по протоколи, както следва: № 14/26.03.2024 г., № 21/23.04.2024 г., № 22/14.05.2024 г., № 24/28.05.2024 г., № 26/11.06.2024 г. и № 29/02.07.2024 г. са дадени съгласия за извършване на разходи за сметка на предвидените целеви средства по бюджета на ВСС за изпълнение на Реформа 3 (К10.Р3): „Въвеждане на задължителна съдебна медиация“.

Изплатените средства в размер на **121 879,29 лева** са разходвани за изготвянето на стандарти и учебна програма в обучение на обучители на съдебни медиатори, съобразени със специфичните задачи, следващи от задължителния характер на медиацията, както и за провеждане на обучение на първоначалната група от обучители на съдебни медиатори, пътни разходи и разходи за дневни пари за командированите членове на комисията по подбора, за заплащане на наем на зали, за дневни, пътни и нощувки на съдиите, участвали в програмата за обучение на обучители на медиатори, за възнаграждения на обучителите, провели обучението на одобрените съдебни медиатори след приключване на проведените процедури по извършване на подбор.

Общата стойност на всички изплатени средства по изпълнение на Реформа 3 „Въвеждане на задължителна съдебна медиация“ от НПВУ за извършените дейности възлиза в размер на **414 194,38 лева** /Справка – приложение № 1 към доклада/.

III. Изграждане на инфраструктурата на съдебните центрове

по медиация

Най-съществената и значима с оглед времеви и финансови ресурси е дейността по изграждането на центровете по медиация.

Съгласно чл. 84а. от ЗСВ (Нов - ДВ, бр. 11 от 2023 г., в сила от 01.07.2024 г.) към всеки окръжен съд се създава съдебен център по медиация с териториални поделения към районните съдилища, който организира провеждането на процедурите по медиация по висящи съдебни дела съгласно глава шеста на Закона за медиацията. Уредена е възможността с решение на СК на ВСС да се създават самостоятелни съдебни центрове и към отделни районни съдилища. Провеждането на информационните срещи и процедурите по медиация в съдебния център се организира от един или повече координатори.

С решение по протокол № 10/12.03.2024 г., т. 17, СК на ВСС, изпълняваща функциите на ВСС, утвърди определените от административните ръководители на съответните окръжни и районни съдилища помещения за създаването на 28 (двадесет и осем) съдебни центрове по медиация.

Още през 2023-2024 г. бяха предприети мащабни действия за осигуряване на материална база за центровете към всички 28 (двадесет и осем) окръжни съдилища и териториалните им поделения в 113 (сто и тринадесет) районни съдилища, или общо 141 (сто четиридесет и един) медиационни центрове в страната, включващи ремонт/и и обзавеждане на съществуващи и новоизградени центрове, включително осигуряване на локални помещения във всички районни съдилища в страната или в други обществени сгради с оглед облекчения достъп на гражданите.

Работата по изпълнението на тази дейност започна с функционален анализ за наличието, респ. липсата на помещения за медиация в съдебните сгради. С цел намиране на подходящи помещения, на членове на работната група беше възложено да извършат огледи на съдебните сгради. За резултатите от извършените проверки бяха изготвени доклади от координаторите по проекта, определени с решение по т. 10.4. от протокол № 27/15.09.2022 г. на ПВСС.

С помощта на административните ръководители на съдилищата и координаторите бе извършен анализ, който показваше, че има центрове за медиация, за които не могат да се намерят нужните помещения. По тази причина бе потърсено съдействие от централната и местната власт за предоставяне на имоти – държавна и/или общинска собственост.

Въз основа на обобщената информация от областни управители,

кметове на общини и председатели на съдилища, беше изготвен подробен анализ за нужните средства за ремонт и оборудване на помещенията, предвидени за съдебни центрове по медиация. Тъй като общата стойност значително надвишаваше размера на предвидените по проекта финансови средства, беше поискано допълнително целево финансиране, което бе отказано от МФ.

След осигуряване на необходимите средства за създаването на медиационните центрове в областните градове, съответно за окръжните и районните съдилища към тях, и предвид установения недостиг на финансов ресурс, се пристъпи към разпределяне на средства за териториалните поделения във всички районни съдилища извън областните градове. Наложиха се да бъдат преразгледани възможностите за финансиране и подбор на помещенията. Установена бе необходимост от обезпечаване на дейността с рестриктивен бюджет, поради което бе невъзможно да бъдат осигурени в пълен размер средствата, необходими за извършване на строително – ремонтни дейности и закупуване на оборудване на предвидените за целта помещения.

С цел обезпечаване на дейността при липса на ресурси, бяха предприети следните стъпки: на места първоначално да се използват съдебни зали в районните съдилища, при съобразяване на графици на насрочените заседания; за районни съдилища, за които обективно е невъзможно да се ползват съдебни зали, бяха предвидени средства за ремонт и оборудване, а за други - само средства за оборудване.

Въпреки ограничения бюджет бяха предприети активни стъпки за финансово обезпечаване на центрoвете. С решение по т. 18 от протокол № 17/09.04.2024 г. и решение по т. 13, протокол № 27/18.06.2024 г. на СК на ВСС са извършени корекции по бюджетите за 2024 г. на СК на ВСС и органите на съдебната власт за изграждане на съдебни центрове за медиация. По този начин бяха осигурени средства за съдебните центрове във всеки областен град, в който функционират районен съд и окръжен съд.

Както бе посочено и по-горе, с решение по протокол № 26/11.06.2024 г., т. 56, СК на ВСС, изпълняваща функциите на ВСС, утвърди определените от административните ръководители на съответните районни съдилища помещения за създаването на съдебни центрове по медиация, както и средства в общ размер на 230 190,99 лв., от целевите средства по бюджета на СК, изпълняваща функциите на ВСС, за изпълнение на Реформа 3 „Въвеждане на задължителна съдебна медиация“ от НПВУ за извършване на строително-ремонтни дейности, закупуване на климатици и оборудване.

Към настоящия момент дейността по изграждане на съдебните центрове по медиация продължава. В окръжните и районните съдилища в страната са осигурени помещения за провеждане на информационни срещи за процедура по медиация и процедури по медиация. В някои от тях, като центъра на ОС-Варна, помещението е недостатъчно за броят очаквани информационни срещи. Неразрешен остава въпросът за осигуряване на подходящи помещения за нуждите на териториалните поделения към следните районни съдилища: РС – Елин Пелин, РС – Етрополе и РС – Самоков.

Следва да се отбележи, че за нуждите на Софийски районен съд (СРС), Софийски градски съд (СГС) и Софийски окръжен съд (СОС), където концентрацията на дела е най-голяма, са предвидени и помещения на ет. 2 в сграда на бул. „Драган Цанков“ № 6. Очакванията са до края на м. февруари 2026 г. строително-монтажните работи в сградата да приключат, след което във възможно най-кратък срок помещенията да бъдат оборудвани и да започнат да се използват по предназначение.

IV. Процедура по извършване на подбор на медиатори

С решение по протокол № 14/26.03.2024 г. СК на ВСС, изпълняваща функциите на ВСС, откри на основание чл. 7, ал. 1 от Наредба № 10 от 30 октомври 2023 г. за подбора, статута и дейността на медиаторите в съдебните центрове по медиация, 28 (двадесет и осем) процедури по извършване на подбор на общо 254 медиатори, като определи броя на съдебни медиатори към всеки съдебен център по медиация в окръжен съд, както следва:

№ по ред	Орган на съдебната власт	Брой съдебни медиатори
1	Софийски градски съд	50
2	Окръжен съд – София	13
3	Окръжен съд – Благоевград	11
4	Окръжен съд – Видин	5
5	Окръжен съд – Враца	8
6	Окръжен съд - Кюстендил	8
7	Окръжен съд – Монтана	5
8	Окръжен съд – Перник	10
9	Окръжен съд – Пловдив	15
10	Окръжен съд – Пазарджик	10
11	Окръжен съд – Кърджали	5
12	Окръжен съд - Смолян	5

13	Окръжен съд – Стара Загора	11
14	Окръжен съд – Хасково	8
15	Окръжен съд – Бургас	15
16	Окръжен съд – Сливен	5
17	Окръжен съд – Ямбол	4
18	Окръжен съд – Варна	15
19	Окръжен съд – Добрич	5
20	Окръжен съд – Разград	4
21	Окръжен съд – Силистра	4
22	Окръжен съд – Търговище	4
23	Окръжен съд – Шумен	4
24	Окръжен съд - Велико Търново	10
25	Окръжен съд – Габрово	4
26	Окръжен съд – Ловеч	4
27	Окръжен съд – Плевен	5
28	Окръжен съд - Русе	7

Мотивът на СК за обявяване на по-малък брой съдебни медиатори от първоначално предложения от председателите на окръжните съдилища беше необходимостта да бъде проведен подбор чрез не по-малко от две последователни процедури, като по този начин се обезпечи не само качествено обучение на избраните медиатори, но и се позволи те да участват в процедури по подбор за различни съдебни райони.

В изпълнение на разпоредбата на чл. 11, ал. 1 от Наредба № 10 от 30 октомври 2023 г. за подбора, статута и дейността на медиаторите в съдебните центрове по медиация, с решение по протокол № 14/26.03.2024 г. СК утвърди Методика за провеждане на писмен тест и оценяването на кандидатите за съдебни медиатори.

Въпреки липсата на нормативно изискване за разписване на Методика за провеждането на устното събеседване и оценяването на кандидатите за съдебни медиатори, с цел гарантиране на прозрачност на процедурите по подбор, изградени на принципа на равнопоставеност и конкуренция въз основа на професионалните качества, знания и умения, такава бе приета с решение по протокол № 22/14.05.2024 година. СК утвърди Методика за провеждане на устно събеседване по чл. 12 от Наредба № 10/30.10.2023 г. за подбора, статута и дейността на медиаторите в съдебните центрове по медиация.

Следва да бъдат отличени всички административни ръководители на окръжните съдилища за професионалната организация, благодарение на която отделните етапи и дейности в

процедурите по подбор на съдебните медиатори бяха изпълнени в сроковете, предвидени в Наредба № 10/30.10.2023 г. за подбора, статута и дейността на медиаторите в съдебните центрове по медиация.

В резултат на проведените процедури по подбор на съдебни медиатори бяха класирани общо 233 кандидати, разпределени по следния начин:

№ по ред	Орган на съдебната власт	Брой класирани съдебни медиатори
1	Софийски градски съд	51
2	Окръжен съд – София	13
3	Окръжен съд – Благоевград	8
4	Окръжен съд – Видин	3
5	Окръжен съд – Враца	8
6	Окръжен съд - Кюстендил	5
7	Окръжен съд – Монтана	4
8	Окръжен съд – Перник	10
9	Окръжен съд – Пловдив	15
10	Окръжен съд – Пазарджик	9
11	Окръжен съд – Кърджали	2
12	Окръжен съд - Смолян	1
13	Окръжен съд – Стара Загора	11
14	Окръжен съд – Хасково	8
15	Окръжен съд – Бургас	15
16	Окръжен съд – Сливен	5
17	Окръжен съд – Ямбол	4
18	Окръжен съд – Варна	15
19	Окръжен съд – Добрич	5
20	Окръжен съд – Разград	4
21	Окръжен съд – Силистра	4
22	Окръжен съд – Търговище	4
23	Окръжен съд – Шумен	2
24	Окръжен съд - Велико Търново	9
25	Окръжен съд – Габрово	2
26	Окръжен съд – Ловеч	4
27	Окръжен съд – Плевен	5
28	Окръжен съд - Русе	7

Действащата до 1 юли 2024 г. норма на чл. 20, ал. 1 от ЗМ, предвиждаше, че съдебни медиатори могат да бъдат само лица с юридическо образование. Впоследствие изискването за юридическо

образование отпадна, като съгласно актуалната редакция на посочената разпоредба, медиатор към съдебен център по медиация може да бъде лице, което отговаря на изискванията на чл. 8, ал. 1, завършило е висше образование и е преминало допълнителен подбор и специализирано обучение по ред, определен в наредба по чл. 25.

В началото на 2026 г. предстои СК на ВСС да открие процедури по извършване на подбор на съдебни медиатори, като с оглед отпадане на изискването за юридическо образование, възможност да вземат участие в същите имат всички медиатори, завършили висше образование.

Подготовката за предстоящия подбор включва и действия по осигуряване на участието на пенсионирани магистрати в ролята на съдебни медиатори. Този подход е широко разпространен и силно насърчаван в редица европейски държави, като опитът и репутацията на пенсионирани магистрати е ще допринесе за доверието и ефективността на процеса. Общата идея и основната цел на включването на пенсионирани магистрати като медиатори е да се комбинират техните задълбочени познания на правната система с гъвкавостта и неутралността на медиационната процедура. Чрез участието си в медиационните процедури пенсионирани магистрати подкрепят алтернативното разрешаване на спорове, като внасят авторитет и правна компетентност в медиационния процес, без да компрометират независимостта на съда.

Към настоящия момент българското законодателство предвижда забрана действащи съдии да бъдат медиатори. Съгласно разпоредбата на чл. 4 от ЗМ медиацията се осъществява от физически лица. Тези лица могат да се сдружават с цел осъществяване на дейността. Лица, осъществяващи функции по правораздаване в системата на съдебната власт, не могат да извършват дейност по медиация.

Идеята реформата за съдебната медиация да стартира с активното участие на пенсионирани магистрати в ролята на медиатори бе представена пред съдии, прокурори и следователи, освободени от длъжност на основание чл. 165, ал. 1, т. 1 от ЗСВ за периода 2015 – 2025 година. Около 100 (сто) пенсионирани магистрати са заявили интерес и възможност да вземат участие в тази ключова за съдебната система реформа.

V. Обучение на обучителите по медиация

С решение по протокол № 14/26.03.2024 г., т. 32, СК на ВСС, изпълняваща функциите на ВСС, даде съгласие при изпълнението на Реформа 3 (K10.P3): „Въвеждане на задължителна съдебна медиация“

от НПВУ, г-н Римантас Симайтис и г-жа Мария Оливейра – експерти към СЕПЕЖ, да вземат участие в изготвянето на стандарти и учебна програма в обучение на обучители на съдебни медиатори (съдии, медиатори и адвокати-медиатори), съобразени със специфичните задачи, следващи от задължителния характер на медиацията, както и в провеждането на обучението на първоначалната група от съдебни медиатори в гр. София, в периода 27-31.05.2024 г.

Експертите от СЕПЕЖ участваха в изготвянето на учебна програма за обучение на обучители на съдебни медиатори, създаването на матрица от области на компетентност и умения, които следва те да придобият, както и на стандарти за тяхното обучение. Господин Римантас Симайтис и госпожа Мария Оливейра бяха ангажирани и с изготвянето на учебна програма за обучение на съдебните медиатори, матрица от области на тяхната компетентност и умения, стандарти за обучението им, взеха участие в работни срещи и дискусии по посочените въпроси и други.

Не е за пренебрегване обстоятелството, че именно г-жа Оливейра и г-н Симайтас са участвали в изготвянето на Доклада за Развитие на медиацията в България от 11.05.2017 г., в качеството им на членове на работната група по въпросите на медиацията (СЕРЕЈ-GT-MED) към ЕК за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ) и познават в дълбочина развитието на нормативната уредба, регламентираща медиацията в България. Като членове на работната група по въпросите на медиацията към СЕРЕЈ, двамата имат богата експертиза, тъй като са участвали в разработването на „Инструментариум за развитие на медиацията“, практически инструменти, които да помогнат на държавите членки да прилагат и развиват използването на медиацията и да подкрепят заинтересованите страни в ежедневната им практика, „Европейски наръчник за законотворчество в медиацията“ и „Пътна карта за медиация“, базирани на доклада на работната група на тема „Въздействието на насоките на СЕРЕЈ върху гражданската, семейната, наказателната и административната медиация“.

Обучението на обучителите на съдебните медиатори имаше за цел да уеднакви стандартите и да спомогне за съставяне на единна програма за специализирано обучение на медиаторите към съдебните центрове по медиация към окръжните съдилища.

VI. Обучение на класираните съдебни медиатори

В разпоредбата на чл. 13, ал. 1 от Наредба № 10/30.10.2023 г. за подбора, статута и дейността на медиаторите в съдебните центрове по

медиация бе предвидено, че кандидатите, които комисията е определила като успешно преминали подбора, преминават през специализирано обучение, което цели да надгради знанията и практическото прилагане на уменията на медиаторите за осъществяване на медиации по висящи съдебни дела.

С решение по протокол № 22/14.05.2024 г., т. 66, СК на ВСС, изпълняваща функциите на ВСС, даде съгласие за сключване на договор с предмет „Изготвяне на стандарти и учебна програма за обучение на съдебни медиатори, съобразени със специфичните задачи, следващи от задължителния характер на медиацията“, в рамките на предвидените целеви средства по бюджета на ВСС за изпълнение на Реформа 3 (К10.Р3): „Въвеждане на задължителна съдебна медиация“ със следните лица: Александър Ангелов – съдия в СГС, Десислава Манасиева-Жекова – съдия в ОС – Варна, Биляна Гяурова-Вегертседер – директор на БИПИ и адвокат Лилия Георгиева – заместник-председател на НБПП.

С решение по протокол № 26/11.06.2024 г., т. 56, СК на ВСС, изпълняваща функциите на ВСС, одобри Програма за специализирано обучение на медиаторите в окръжните съдебни центрове, успешно преминали подбора, и одобри график за провеждане на специализираното обучение на класираните съдебни медиатори, както и списък на учителите, които ще участват в провеждането им.

В периода 12 – 13.06.2024 г. беше проведено специализирано обучение на успешно преминалите подбора кандидати за съдебни медиатори от Бургаския апелативен район, в гр. Бургас в зала „Флора“ Експо център, Морска градина Бургас. В него взеха участие 15 медиатори от ОС – Бургас, 5 медиатори от ОС - Сливен и 4 медиатори от ОС - Ямбол.

В периода 18 - 19.06.2024 г. беше проведено специализирано обучение на успешно преминалите подбора кандидати за съдебни медиатори от Пловдивския апелативен район в учебна база на Прокуратура на Република България „Цигов чарк“, гр. Батак. В него взеха участие 15 медиатори от ОС – Пловдив, 8 медиатори от ОС – Пазарджик, 9 медиатори от ОС – Стара Загора, 8 медиатори от ОС – Хасково, 2 медиатори от ОС – Кърджали и 1 медиатор от ОС – Смолян.

В периода 17 - 18.06.2024 г. беше проведено специализирано обучение в сграда на Конфедерацията на независимите синдикати в България (КНСБ), зали „Азия, „Африка“, „Америка“ и „Европа“, като в него взеха участие успешно преминалите подбора кандидати за съдебни медиатори, както следва: 10 медиатори от ОС – Перник и 53 медиатори от СГС и Софийски окръжен съд (СОС) и 1 от ОС - Ловеч.

В периода 17 - 18.06.2024 г. беше проведено специализирано

обучение на успешно преминалите подбора кандидати за съдебни медиатори от Великотърновския апелативен район в зали Б107 и Б108 в Институт „Конфуций“, корпус 5 на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, гр. Велико Търново. В него взеха участие 9 медиатори от ОС – Велико Търново, 2 медиатори от ОС – Габрово, 3 медиатори от ОС – Ловеч, 5 медиатори от ОС - Плевен и 6 медиатори от ОС – Русе.

В периода 19 - 20.06.2024 г. беше проведено специализирано обучение на успешно преминалите подбора кандидати за съдебни медиатори от Варненския апелативен район в зали на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, гр. Варна. В него взеха участие 15 медиатори от ОС – Варна, 5 медиатори от ОС – Добрич, 2 медиатори от ОС – Шумен, 4 медиатори от ОС – Разград, 4 медиатори от ОС – Търговище и 4 медиатори от ОС – Силистра.

В периода 20 - 21.06.2024 г. беше проведено специализирано обучение в зала в Съдебна палата - Благоевград, като в него взеха участие успешно преминалите подбора кандидати за съдебни медиатори, както следва: 8 медиатори от ОС – Благоевград, 5 медиатори от ОС – Кюстендил и 1 медиатор от СГС.

В периода 26 - 27.06.2024 г. беше проведено специализирано обучение в зала в Съдебна палата – Монтана, като в него взеха участие успешно преминалите подбора кандидати за съдебни медиатори, както следва: 4 медиатори от ОС – Монтана, 3 медиатори от ОС – Видин, 7 медиатори от ОС - Враца и 1 медиатор от СГС.

В разпоредбата на чл. 16 от Наредба № 10/30.10.2023 г. за подбора, статута и дейността на медиаторите в съдебните центрове по медиация бе предвидено, че специализираното обучение завършва с полагане на тест за проверка на придобитите знания и умения, като на преминалите специализираното обучение се издава удостоверение.

Класираните кандидати за съдебни медиатори положиха тест и преминаха успешно специализираното обучение.

VII. „Модул медиация“

Част от стратегията за електронно правосъдие, регламентирана в чл. 360а и следващите от ЗСВ, е разширяването на функционалностите на ЕИСС, която е важен инструмент за реализацията на реформаторските усилия за въвеждане на електронно правосъдие. Системата обединява всички електронни дела и осигурява тяхното управление, включително разпределението на делата на случаен принцип, отчитане натовареността на съдилищата и събиране и

обработване на статистическа информация за дейността на съдилищата. Надграждането на съществуващите функционалности и създаването на нови такива в ЕИСС осигурява възможност на гражданите и бизнеса да комуникират и обменят електронни документи със съдебната система изцяло онлайн.

Ключов момент в развитието и подобряването на достъпа до правосъдие чрез ЕИСС е създаването на модул за отразяване на информация относно провежданите информационни срещи за процедура по медиация и процедури по медиация.

На основание чл. 20, ал. 4, т. 3 от ЗОП, на 25.06.2024 г., между СК на ВСС, изпълняваща функциите на ВСС, и „Информационно обслужване“ АД беше сключен договор, по силата на който изпълнителят приема да изпълни всички необходими действия по проектиране, разработка и внедряване на „Модул за администриране на провежданите медиации по дела“ и интегрирането му със съществуващите модули на ЕИСС.

Във връзка с влизане в сила на решението на КС на РБ № 11/01.07.2024 г. по конституционно дело № 11/2024 г., с което бе отменена законната уредба, определяща параметрите на техническата спецификация, договорът между СК на ВСС, изпълняваща функциите на ВСС, и „Информационно обслужване“ АД бе прекратен, като между страните бе подписан констативен протокол, с който беше определена извършената от изпълнителя работа в рамките на Етап 1. Анализ и проектиране.

На 15.05.2025 г. между ВСС, в качеството му на възложител, от една страна, и от друга страна „Информационно обслужване“ АД, в качеството му на изпълнител, беше сключен договор, по силата на който изпълнителят се задължава да изпълни всички необходими действия по проектиране, разработка и внедряване на „Модул медиация“ и интегрирането му със съществуващите модули на ЕИСС. С допълнително споразумение срокът на договора бе удължен до 30.11.2025 г., като всички останали клаузи останаха непроменени.

В изпълнение на Дейност 2 „Надграждане на съществуващите функционалности и създаване на нови функционалности в ЕИСС“ от Реформа С10.11 „Укрепване, доразвитие и надграждане на Единната информационна система на съдилищата“ от ПВУ на РБ, в периода 30.09.-30.11.2025 г. бе разработен и внедрен в ЕИСС модул за администриране на провежданите медиации по делата.

Основните функционалности, които включва модул „Медиация“ са:

➤ предоставяне на възможност след образуване на дело и разпределянето му на съответния съдия-докладчик за отбелязване от съдебен служител или съдия-докладчик индикатор дали делото подлежи на медиация;

➤ поддържане на списък от центрове по медиация и координатори към всеки център по медиация;

➤ поддържане на актуален списък с медиатори за всеки център по медиация, в който се вписват следните обстоятелства: 1/ името на медиатора; 2/ образование; 3/ основна професия и професионален опит; 4/ опит на медиатора в медиация по определени видове спорове; 5/ допълнителна квалификация на медиатора в областта на медиацията, за която е представил документи; 6/ датата на вписване в списъка; 7/ датата на изтичане на мандата на медиатора, както и продължаване на мандата му; допълнителни обстоятелства по т. 2 – 5 (чл. 31, ал. 1 и ал. 2 от Наредба № 12 от 28 юли 2025 г. за медиаторите и процедурите в съдебните центрове по медиация (приета от Висшия съдебен съвет с решение по протокол № 21/28.07.2025 г. Обн. - ДВ, бр. 62 от 30.07.2025 г.);

➤ поддържане на възможност за вписване на информацията относно определени място, дата и час на насрочена информационна среща за процедура по медиация или на среща за процедура по медиация, както и осигуряване на възможност за поддържане на информацията за всички насрочени срещи в процедура по медиация;

➤ отбелязване дали страните са присъствали лично или чрез упълномощен представител;

➤ възможност за отразяване от съдебен служител на информацията относно продължителността на проведените срещи;

➤ възможност за отразяване от съдебен служител на резултата от проведената процедура по медиация при спазване на принципа на поверителност, като същата се предоставя на координатора;

➤ възможност за отразяване на споразумение, постигнато между страните в резултат от медиацията;

➤ възможност за ежемесечно генериране на справки за статистически цели относно информационните срещи за процедура по медиация и процедурите по медиация;

➤ възможност за ежемесечно генериране на справки за статистически цели относно дейността на всеки медиатор.

С решение по протокол № 29/21.10.2025 г., т. 18.4. и т. 18.5. СК на ВСС одобри подноменклатура на статистически кодове по граждански, търговски и фирмени дела – подшифри на делата по чл. 140а, ал. 1, т. 1 – 11 от ГПК и шаблони за статистическа отчетност на съдебните центрове по медиация, териториалните поделения и медиаторите, които бяха

имплементирани в модула, който след успешно приключване на тестовете, бе внедрен в ЕИСС и заработи в реална среда и пълна функционалност, считано от 30.11.2025 г.

Статистическите данни по отношение на проведените информационни срещи и процедури по медиация след 1 юли 2025 г. сочат, че в този много ранен етап за оценка на последиците от реформата и при все още нерешени материално-битови условия и предстоящи обучения на съдии и съдебни медиатори, между 20-30 % от делата, по които е проведена задължителна информационна среща, са приключили със споразумение.

В периода от 01 юли 2025 г. към настоящият момент са проведени 372 информационни срещи и 170 процедури по медиация, като при 62 от проведените медиации е постигнато споразумение между страните. Процентът на делата, приключили със споразумение, представлява 36% от общия брой дела, по които е проведена процедура по медиация.

Статистическите данни за периода след 1 юли 2025 година, когато започна прилагането на новата законодателна уредба, показват, че между една пета и една трета от делата, по които е проведена информационна среща, завършват с постигнато между страните споразумение. Тези резултати са особено показателни, като се има предвид, че системата все още се намира в начален етап на развитие и че все още не е изграден напълно необходимият институционален капацитет.

VIII. Отчет за дейността на работната група по проект „Въвеждане на способности за алтернативно разрешаване на спорове (АРС) в съдебната система в България - пилотно въвеждане на задължителна съдебна медиация; доизграждане на мрежата от съдебни центрове във всички окръжни райони на страната; разработване на стратегия за пълноценно използване на други алтернативни способности за разрешаване на спорове“

С решение по т. 6 от протокол № 22/02.10.2019 г. КСКНСС към СК на ВСС сформира работна група относно изготвяне на предложения по въпроса за задължителната медиация, като средство за регулиране на високата натовареност на съдилищата и възложи на г-жа Даниела Марчева - председател на Комисията да предприеме необходимите действия за организация и провеждане на работни срещи по въпросите на медиацията като възможност за повишаване на ефективността и ефикасността на правосъдието.

За периода 2020 г. - 20.01.2021 г. работната група проведе 7 (седем)

заседания, с обща продължителност над 14 (четирнадесет) часа и изготви „Концепция за въвеждане на задължителна съдебна медиация по граждански и търговски дела“, приета с решение по т. 20 от протокол № 4/09.02.2021 г. СК на ВСС.

С решение по протокол № 13/08.07.2021 г., т. 45, ПВСС създаде работна група, която въз основа на приетата „Концепция за въвеждане на задължителна съдебна медиация по граждански и търговски дела“, следваше да изготви план на необходимите промени в работата на съда и на съдебните центрове по медиация, включително на необходимите процедурни и законодателни промени, и съгласуването им със заинтересованите групи – съдии, адвокати, медиатори; да определи групите дела, за които ще се прилага задължителна медиация и процедурите, които ще се следват; да изготви критерии за квалификация и стандарти за подбор на медиаторите; да изготви модел и правила за обучение на съдии и медиатори - първоначално и текущо; да изготви модели за въвеждане на системи за контрол и гарантиране на качеството на провежданите медиации (ко-медиация при новоприетите медиатори, обратна връзка от страните и анализ на дейността на медиаторите); да изготви проекти за законодателни промени.

В работната група бяха включени г-жа Даниела Марчева – член на ВСС, съдии, адвокати, заместник-председателя на Управителния съвет на Националната асоциация на медиаторите, представители на ВАДВС, омбудсмана на РБ, МП и хабилитирано лице.

На първото си встъпително видеоконферентно заседание, проведено на 19.11.2021 г., за член на работната група беше избрана доц. д-р Петя Неделева от ПУ „Паисий Хилендарски“, в качеството ѝ на хабилитирано лице.

На второто си заседание, проведено на 03.12.2021 г., бяха приети Вътрешни правила за организацията и дейността на работната група. За председател на работната група бе избрана г-жа Даниела Марчева, а за координатори - г-жа Албена Комитова и г-жа Биляна Гяурова-Вегертседер.

За по-голяма оперативност работната група беше структурирана в три подгрупи, отговарящи за специфични направления: 1/ подгрупа за законодателни промени; 2/ подгрупа за центрове по медиация; и 3/ подгрупа за обучение на съдии, медиатори и адвокати.

През 2022 г. работната група, създадена с решение по протокол № 13/08.07.2021 г., т. 45 на ПВСС, проведе 25 (двадесет и пет) заседания.

С решение по т. 15.1. от протокол № 36/15.12.2022 г. на ПВСС бе сформирана работна група по дейности I.2 и I.3 от проект от ПВУ с

наименование „Въвеждане на способности за алтернативно разрешаване на спорове (АРС) в съдебната система в България - пилотно въвеждане на задължителна съдебна медиация; доизграждане на мрежата от съдебни центрове във всички окръжни райони на страната; разработване на стратегия за пълноценно използване на други алтернативни способности за разрешаване на спорове“, която да извърши всички действия по създаване на Наредба за устройството на централните за медиация към съдилищата; Наредба за подбор и контрол върху дейността на медиаторите в централните за медиация към съдилищата, промени в Класификатор на длъжностите в администрацията на съдилищата и в Правилник за организацията и дейността на Националния институт на правосъдието; да извърши подбор и приемане на медиатори в съдебните центрове по медиация в съдилищата, да изготви учебна програма за обучение на съдии, медиатори и съдебни координатори, да организира обучението на медиаторите във връзка със специфичните задачи, следващи от задължителния характер на медиацията; да организира назначаването на координатори в съдебните центрове по медиация и тяхното обучение, както и обучението на съдиите за работа съвместно с централните по медиация и относно подбора на дела, по които да се провежда задължителна медиация, когато тази преценка е оставена на съдията.

На проведено заседание на 06.02.2023 г. работната група взе решение за създаване на три работни подгрупи в рамките на голямата работната група: 1/ подгрупа за медийна политика; 2/ подгрупа за изготвяне на Наредба за устройството на централните за медиация към съдилищата и Наредба за подбор и контрол върху дейността на медиаторите в централните за медиация към съдилищата; и 3/ подгрупа за изготвяне на програма за обучения и учебни материали. На същото заседание бе приет списък на разпределение по подгрупи.

С решение по т. 25.1 от протокол № 9/06.04.2023 г. ПВСС утвърди състава на работната група, която да извърши необходимите промени в Наредба за устройството на централните по съдебна медиация към съдилищата и Наредба за подбора и контрола върху дейността на медиаторите към централните по медиация към съдилищата, промени в ПАС и в Класификатора на длъжностите в администрацията на съдилищата.

С решение по т. 8 от протокол № 18/15.06.2023 г. на ПВСС беше допълнен съставът на работната група чрез включване на съдия и психолог.

С решение по т. 1.1. от протокол № 32/06.11.2023 г. на ПВСС членовете на работната група бяха командирани за участие в учебно

посещение в Република Италия - гр. Рим и гр. Флоренция за периода 12-18 ноември 2023 г. По време на обмяната на опит, участниците посетиха районния и апелативния съд в Рим, университета и съда във Флоренция, и проведоха работни срещи с представители на тези институции.

През 2025 г. представители на работната група участваха в срещи с министъра на правосъдието и представители на МП.

На 04.06.2025 г. представители на работната група участваха в заседанието на Комисията по конституционни и правни въпроси в НС за обсъждане на законопроектите за изменение и допълнение на ГПК и ЗМ.

В периода 2020 г. – 2025 г., работната група и обособените по дейности подгрупи проведоха повече от 115 (сто и петнадесет) заседания, с обща продължителност над 200 (двеста) часа. Заседанията бяха провеждани присъствено, чрез видеоконферентна връзка и/или в хибриден формат.

Членовете на работната група участваха в множество срещи с представители на министерства, народни представители, в обсъждания в Комисията по конституционни и правни въпроси в НС и много други съвещания с различни институции, свързани с медиацията, взеха участие в процедурите по извършване на подбор на медиатори и проведоха специализираното обучение на одобрените съдебни медиатори с продължителност 20 (двадесет) учебни часа.

Членовете на работната група приеха успеха на реформата за съдебната медиация за тяхна обща кауза. Техният принос е забележителен и в тази връзка е важно да бъде отбелязано участието им в:

1/ процеса по изготвяне на необходимите законодателни промени, и съгласуването им със заинтересованите групи – съдии, адвокати, медиатори;

2/ определянето на групите дела, за които ще се прилага задължителна информационна среща за процедура по медиация, и на процедурите, които ще се следват;

3/ изготвянето на критерии за квалификация и стандарти за подбор на медиаторите;

4/ изготвянето на модели, стандарти и правила за обучение на съдии и медиатори - първоначално и текущо;

5/ изготвянето на модели за въвеждане на системи за контрол и гарантиране на качеството на провежданите медиации (ко-медиация при новоприети медиатори, обратна връзка от страните и анализ на дейността на медиаторите);

6/ създаването на Наредба за структурата и организацията на дейността на съдебните центрове по медиация и Наредба за медиаторите и процедурите в съдебните центрове по медиация;

7/ обсъждането на изменения и допълнение в Правилника за администрацията на съдилищата и на Класификатора на длъжностите в администрацията на съдилищата;

8/ извършването на функционален анализ за наличието, респ. липсата на помещения във връзка с дейността по изграждане на съдебните центрове по медиация.

Предвид обстоятелството, че членовете на работната група притежават богата експертиза и опит относно правната рамка, философията и оперативните детайли на реформата, с решение по протокол № 29/21.10.2025 г., т. 18, СК на ВСС определи те да бъдат включени в Съвета по въпросите на медиацията по висящи съдебни дела, с председател на Съвета - съдия Марин Маринов – председател на Апелативен съд - Варна. По този начин членовете на работната група продължават да бъдат ангажирани с цялостния процес по въвеждане на реформата и утвърждаване на института на съдебната медиация в България.